

XIII. ca.

tribua eis in tpe. ps. Deus ultionum dominus. **Mat. 1.** Deus emulatoz & vlciscens dominus. Secundo pbat p auctoritatem qd dicitur est de benivolentia exhibenda inimicis. In q quide auctoritate pmo ponit documentuz vt subueniamus inimicis in articulo necessitatis qz hoc est de necessitate precepti vt supra dicitur est. Et hoc est quod dicit. Sed si euertit inimicus tuus ciba illum. si sitit potum da illi. **Mat. 5.** Benefacite his q oderit vos. Secundo roez assignat dicens. Hoc em facies carbones ignis cogeres sup caput eius. Quidē vno mō potest intelli gi in malum vt sit sensus si tu ei benefacias bonū tuū ver tet ei in malū qz ex hoc incurreret combustionem ignis eter ni per suam ingratitude. sed iste sensus repugnat chgristi tati. contra quā ageret q alicui subueniret vt ei pueniret in malum. Et ideo est exponendū in bonum vt sit sensus. Hoc em faciens id est in necessitate ei subueniens carbo nes ignis id est amorem charitatis de qua dicit **Can. 8.** Lampades eius vt lampades ignis atqz flāmaz. conges res id est cōgregabis sup caput id est super mentē eius qz vt aug. dicit in libro de cathezizadis rudibus nulla ē ma ior p̄uocatio ad amādū q̄ p̄uenire amando. Minis em durus anim' q̄ dilectionē & si nolebat impendere nolit re pendere. Deinde cum dicit. Noli vinci a malo & pro bar qd dicit p̄ rōem. Naturale est em homini vt velit ad uersarium vincere & non vinci ab eo. Illud aut ab aliquo vincit qd ad illud trahit sicut aqua vincit ab igne qm tra hitur ad calorem ignis. Si ergo bonus aliquis homo p̄ pter maluz qd sibi ab aliquo inferit trahat ad hoc qz ei ma lefaciat bonum a malo vinceret. Si aut e contrario ppter beneficiū qd bonus p̄secutori exhibet cum ad suum amo rem trahat bon' malū vincet. Si ergo: Noli vinci a ma lo scz eius q̄ te p̄sequit vt tu cum p̄sequaris. sed in bono tuo vince maluz illius. vt scz ei benefaciendo eum trahas. **Jo. vltio.** Nec ē victoria q̄ vincit malū fides nra. **Ier. 15.** Ipsi conuerterent ad te & tu non conueteris ad eos.

Incipit capitulū decimūtertium.

Omnis anima potestatibus subli mioribus subdita sit. Non est em potestas nisi a deo. Que autē sūt a deo ordinata sunt. Itaqz qui re sistit potestati: dei ordinationi resistit. Qui autē resistunt: ipsi sibi dānationē acquirūt. Nam principes non sunt timori boni operis sed mali. Vis autē non timere potestatem? Bonum fac & habebis laudē ex illa. Dei em minister est tibi in bonum. Si aut malum fe ceris: time. Non em sine causa gladiū portat Dei em minister est vindex in iram ei q̄ ma lum agit. Ideoqz necessitati subditi estote: non solum propter iram: sed etiam propter conscientiam. Ideo em & tributa prestatis. Ministri enim dei sunt in hoc ipsum seruiē tes. Reddite ergo omnibus debita: Cui tri butum: tributū. cui vectigal: vectigal. cui ti morem: timorem. cui honorē: honorem.

Postq̄ apostolus ostendit qualiter se debeat homo exhi bere deo vtendo donis gratie eius: hic ostendit quō de be at se exhibere primo & primo quantū ad superiores. sc̄o quantū ad omnes ibi. Remini q̄c q̄ debeat is & c. Circa p̄mū

duo facit. p̄mo inducit boles ad subiectionē quaz debent superioribus. secundo ad exhibendū subiectionis signū ibi Ideo & tributa prestatis & c. Circa p̄mū duo facit. p̄mo p̄ ponit documentum. secundo rationem assignat ibi. Non em est potestas & c. Tertio infert conclusionem intentam ibi. Ideoqz & c. Circa p̄mū considerandū est qz quidā fide les in p̄mitina ecclia dicebant terrenis potestatib' se sub iici non debere. ppter libertatē quā conse cuti erant a xpo fm illō. **Jo. 8.** Si filius vos liberauerit vere liberi eritis. S; libertas p̄ xpm concessa est. libertas spiritus qua libe ramur a peccato & morte sicut supra. 8. dicitū est. Ter spūs in chriso iesu liberauit me a lege peccati & mortis. Caro autē adhuc remanet seruituti obnoxia sicut supra. 7. dicitū est. Et ideo tunc nulli subiectioni homo p̄ xpm liberatus erit obnoxius nec sp̄iali. scz nec carnali. An dicit. 1. cor. 15. Cum tradiderit chrisus regnū deo & patri & euacua uerit omnem p̄ncipatū & potestatem. Interim autē vuz cor ruptibilem carnem gerimus oportet nos dñis carnalib' subiacere. Unde dicit **ep̄b. 6.** Serui obedite dñis carna libus. Et hoc est etiam qd hic ap̄lus dicit. Omnis aīa po testatibus sublimioribus subdita sit. Potestates aut sub limiores hic dicunt homines in potestatibus constituti q̄ bus fm iusticie ordinem subijci debemus. 1. **Pe. 2.** Sub diti estote omni humane creature ppter deum sicut regi q̄ si p̄cellenti. Dicit autē indefinite potestatib' sublimiorib' vt ratione sublimitatis officij eis subijciamur etiam si sint mali. Unde. 1. **Pe. 2.** subditur. Subiecti estote nō tantū bonis & modestis sed etiā discolis. Q̄ aut dicit oīs aīa p̄ sinodochen intelligit oīs hō. sicut & **Sen. 17.** Delebit aīa illa de populo suo. Atqz autē hoc mō loquēdi qz subiecti onem superiorib' debemus ex alio. i. ex pura voluntate fm illō. **Ep̄b. 6.** Nō ad oculū seruientes quasi hoib' placen tes sed ex aīo cū bona voluntate. Deinde cū dicit. Nō ē em p̄as & c. ponit rōem admonitionis p̄missē. p̄mo quidē ex parte honesti. secūdo ex pte necessarij ibi. Qui autē res sistit & c. Circa p̄mū duo facit. p̄mō p̄mittit duo p̄ncipia. scz cundo ex eis concludit ibi. Itaqz q̄ resistit & c. p̄mo em p̄mittit originez potestatis dicens. Nō ē em potestas nisi a deo. Quicquid em cōtinuit de deo & creaturis dicit. a deo in creaturas derivat sicut pater de sapia **Eccl. 1.** Vis sapia a dño deo est. Potestas aut de deo & hoib' d̄. **Job 36.** De' potestates non abiicit cū & ip̄e sit potēs. Unde cō sequēs est qz humana p̄as sit a deo. **Dan. 4.** Dñabit exa cellus in regno hoim: & cuiuscūqz voluerit dabit illō. **Jo. 19.** Non haberes p̄ates aduersum me vlla 3 nisi datū esset tibi desup. Sed cōtra hoc esse videt qd dicit **Ps. 8.** Ipsi regnauerunt & non ex me p̄ncipes extiterunt & nō agnos ui. Ad qd dicendū est qz regia potestas vel cuiuscūqz alte rius dignitatis pōt cōsiderari quantū ad tria. Uno quidē modo quantū ad ipsam potestatē. Et sic est a deo p̄ quē re ges regnant. Alio modo potest cōsiderari quantū ad mo dum adipiscendi potestatem. & sic quāqz potestas est a deo quando scz aliqz ordinate potestatē adipiscitur fm illud. **Heb. 5.** Nemo sibi honore assumit. sed q̄ vocat a deo tūqz aaron. Quandoqz vero non est a deo sed ex p̄uerso homi nis appetitū q̄ p̄ ambitionem vel quocūqz alio illicito mo do potestatē adipiscit. **Amos. 6.** Nūquid non in fortitudi ne nostra assumpsim' nobis cornua. Tertio modo potest cōsiderari quantū ad vsum ipsius. & sic quāqz est a deo pu ta cum aliqz fm precepta diuine iusticie vūt concessa sibi potestate fm illud. **puer. 8.** Per me reges regnant & c. Quandoqz aut non est a deo. puta cum aliqz potestate sibi data vtunt' diuinā iusticiam fm illō ps. Auertit reges ēre & p̄ncipes cōuenerūt in vñū aduersus dñm & c. Publi cāt etiā d̄ p̄tate peccati vix sit a dō. Ad qd dicendū ē qz ip̄a

Ad Romanos

potentia qua peccatur a deo est. Eadem est potentia qua peccat & recte agit sed q̄ in bonis ordinat a deo est q̄ aut ordinat ad peccandū est ex defectu creature inquantū est ex nihilo. Secundo ponit q̄ ea q̄ sunt a deo ordinata sunt cuius ratio est q̄ deus omnia p̄ suam sapientiam fecit fm̄ illud ps̄. Omnia in sapientia fecisti. Et aut̄ propt̄ sapiētie ordinate omnia disponere. Sap. 8. Attingit a sine vicijs ad finem fortiter & disponit omnia suaviter: & ideo oportet effect̄ diuinos ordinatos esse. Job. 38. Numquid nosti ordinem celi & pones rationem eius in terra? Duplicez aut̄ ordinem deus in suis effectibus instituit. Unum quidez quo omnia ordinantur in ipsum p̄ouer. 16. Aniuersa p̄pter semetipsum operatus est deus. Alium vero quo effectus diuini ordinant̄ adinuicez sicut dicit̄ deut. 4. de sole & luna & stellis q̄ fecit ea ministerium cunctis gentib⁹. Deinde cum dicit. Itaq̄ qui resistit etc. ex duabus p̄missis concludit propositum. Si em̄ potestas p̄ncipum a deo est & nihil est a deo sine ordine. consequens est q̄ etiā ordo q̄ inferiores potestatib⁹ superiorib⁹ subiiciū sit a deo Itaq̄ qui contra hunc ordinē resistit potestati: dei ordinationi resistit. 1. Reg. 8. Non te abiecerūt sed me ne regnē super eos. Luc. 10. Qui vos spernit me spernit. Resistit aut̄ diuine ordinationi p̄triat̄ honestati virtutis. An̄ contra virtutē agit: quicunq̄ potestati resistit in eo qd̄ p̄tinet ad ordinē sue potestatis. Deinde cum dicit. Qui autē resistit etc. ostendit huiusmodi subiectionē non soluz esse honestam s̄ necessariā. Et primo p̄ponit qd̄ intendit. Secundo p̄bat propositū ibi. Nā p̄ncipes etc. Dicit q̄ p̄mo. Dicitum est q̄ q̄ resistit potestati. dei ordinationi resistit qd̄ qd̄ em̄ fm̄ se est vitanduz tanq̄ p̄riū virtuti. Multi tamen sunt q̄ amozē virtutis non habentes ea que sunt cōtraria virtuti non detestant̄. Unde tales cogendū sunt ad vitanduz malozū p̄ penas & quantū ad hoc subdit. Qui autem resistunt sc̄z diuine ordinationi sibi damnationem acq̄runt cōtra potestatis ordinem agendo. Quod qd̄ potest̄ intelligi vno modo de damnatione eterna quā merentur q̄ potestatibus subiici nolunt in eo qd̄ debent. In cuius exempluz dathan & abyron q̄ moyses aaron resisterūt sunt a terra absorpti vt̄ habet̄ Numeri. 16. Alio modo potest̄ intelligi de damnatione pene que p̄ ipsos p̄ncipes inferit̄ puer. 20. Sicut rugitus leonis ita & terror regis. q̄ puocant eum peccant in aīam suam. S̄z contra hoc videtur esse q̄ apli & martyres p̄ncipibus & potestatib⁹ resisterunt. & ex hoc non damnationes a deo sed premiū acq̄sierunt. Sed dicendū est q̄ apostol⁹ hic loquit̄ de eo q̄ resistit potestati fm̄ q̄ est a deo ordinata. Habet aut̄ hoc diuina ordinatio vt̄ potestati inferiori non obediat̄ cōtra suū periorē sicut etiam in rebus humanis: vt̄ p̄consuli non obediat̄ contra impatores nec balio cōtra regem. Et oēs potestatis humana sub potestate dei ordinat̄ & nulli potestati humane est contra deum obediendum fm̄ illud act. 4. Oportet obedire magis deo q̄ hominibus. Deinde cū dicit. Nam p̄ncipes etc. assignat rationē eius qd̄ dixerat. Et p̄mo ponit rationē. sc̄z ex ratione posita quoddā vitale documentū trahit̄ ibi. Vis aut̄ non timere potestatem etc. Tertio hui⁹ documentū necessitatē assignat̄ ibi. Si aut̄ malefeceris etc. Dicit q̄ p̄mo dicitū est q̄ q̄ resistunt potestati sibi damnationē acq̄runt. Nāz p̄ncipes q̄ hic potestates dicunt̄ non sunt timori id est in timorem boni operis id est p̄pter bonū opus. sed mali id est p̄pter malū. Ad quidē videt̄ esse intelligendū fm̄ causam instituendi p̄ncipes. Ad hoc em̄ sup̄ instituti p̄ncipes vt̄ illi q̄ amozē virtutis non puocant ad vitandū malum & faciendū bonum cogant̄ ad hoc timore pene. puer. 20. Rex q̄ seder in solio iudicij dissipat omne malū intuitu suo. Et fm̄ hoc dicit̄ q̄ p̄ncipes non sunt timori boni operis sed mali. quantū ad

id qd̄ p̄ncipi ex officio cōpetit sicut & Esa. 32. dicit̄. P̄ncipes ea q̄ sunt digna p̄ncipe cogitabit. Por̄ aut̄ hoc referri etiam ad malos p̄ncipes q̄ non sunt timori boni operis sed mali. quia & si interdū iniuste p̄sequunt̄ bene operantes: non tamen illi q̄ bene operant̄ causam habent timendi quia hocipsuz si patienter sustinent in eorum bonuz cedit fm̄ illud. 1. Pe. 3. Si qd̄ patimini p̄pter iusticiā beatit̄. timorem aut̄ eoz ne timeritis vt̄ nō conturbemini. Ex hoc aut̄ qd̄ b̄ dicit̄ assignari patet ratio q̄re q̄ potestati resistunt sibi damnationē acq̄rant siue intelligat̄ de damnatione punitionis qua p̄ncipes rebelles puniūt siue d̄ damnatione qua hoīes puniunt̄ a deo. Si em̄ p̄ncipes sunt timori mali operis consequēs est q̄ si aliq̄s potestati resistat male opet̄ & ita ipse homo male agendo est sibi causa punitionis temporalis & eterne. Deinde cū dicit. Vis autem non timere etc. ex eo qd̄ dixerat quoddā vitale documentum tradit. sc̄z. vitandū timorem p̄ncipū. Et p̄mo innuat sua interrogatione hoc esse desiderabile dicens: Vis non timere potestatem. Quasi dicat hoc debet hominē esse placitū. puer. 20. Sicut fremitus leonis ita & terror regis. Secundo docet mediū ad hoc pueniendi dicens: Bonuz fac. quia vt̄ dicit̄ puer. 16. Voluntas regū labia iusta. Et in ps̄. Ambulans in via immaculata hic mihi ministrabat. Tertio ostendit huius effectū dicens: Et si b̄niferis non soluz timorem vitabis sed etiam habebis laudem ex illaz sc̄z potestate qd̄ planum est si accipiat̄ fm̄ finem ad quem institute sunt potestates. Ad hoc em̄ institute sunt vt̄ nō solum a malis timore penaz retrahant̄: sed etiaz vt̄ ad bonum & p̄mia alliciāt̄ fm̄ illud. 1. Pe. 2. Siue ducit̄ tā q̄ ab eo missis ad vindictam malefactorū laudes vero bonozum. Verificat̄ hoc etiam de malis p̄ncipibus quozuz iniustam p̄secutionem dum boni patienter sustinet̄ laudatur. Jac. 5. Ecce beatificamus eos q̄ sustinerunt. Quarto rationem assignat dicens: Qui em̄ minister est tibi i bonum. Ad quidē manifeste patet quare ad debitū ordinem p̄ncipum. Sunt em̄ sub regimie dei quasi sup̄mi p̄ncipes tanq̄ ministri ordinati. Sap. 6. Cū essetis ministri regis illius etc. Ad idē aut̄ tendit minister & dominus. Ecc. 10. Scdm̄ iudicē ppli sic & ministri ei⁹. Et ideo sicut deus operat̄ in bonum his q̄ bonum agunt. ita & p̄ncipes si recte ministerium suum impleant. Sed & mali p̄ncipes dei ministri sunt fm̄ ordinationem dei ad inferendas penas. s̄z hoc fit p̄ter intemum eoz fm̄ illud Esa. 10. Assur virga furoris mei & baculus ipse est. Ipse aut̄ non sic arb̄trabit̄. Et Jerē. 25. Assumā vniuersam cognationē aq̄lonis & nabuchodonosor regem babilonis suū meū & adducam eos super terram istam. Et q̄ tales mali p̄ncipes interdum deo p̄mittente bonos affligunt qd̄ in bonū eoz cedit fm̄ illud. 8. 8. Diligentibus deus etc. Deinde cū dicit. Si aut̄ male etc. ostendit necessitatē p̄missi documentū. Dicitum est em̄ q̄ benefaciendo nō timebis potestatem: si aut̄ malefeceris tunc q̄ causā timoris habes. puer. 10. Pauor his q̄ operant̄ malū. Sap. 17. Cum sit timida nequitia data est in omnī condemnationē. Secundo assignat rationē dicens: Non em̄ sine causa gladiū portat. loquit̄ aut̄ fm̄ consuetudinē p̄ncipū q̄ quasi in figura sue potestatis deferebant instrumenta puniendi puta falcēs virgarum ad verberandū & secures vel gladios ad occidendū. Job. 19. Fugite a facie gladij quoniam vltor iniquitatis est gladius. e Tertio rationem exponit dicens: Portat in q̄ gladiū q̄ ē minister dei vindex id est vindictā exercēs in iram id est ad exequendā iram dei id est iustū iudicij eius ei qui malum agit id est contra malefactorē. Ezech. 16. Ecce ego cōgregabo oēs amatores tuos & iudicabo te i iudicij adulterozum & dabo te in manus eozuz etc. puer. 16. Abominabiles regi q̄ impie agūt. quoniam iusticia firmat̄

solum. Et quo patet qd non solum est licitum sed etiā merito principibus qd zelo iusticie vindictaz exercent in malos. Unde dicit **Ezech. 29.** Erit merces exercitui illi? et operi quo seruiuit mihi aduersus eam. Deinde cum dicit. Ideoq; necessitate rē. infert conclusionē principalis intentaz dicens. Ideoq; ppter predictas rationes subditū estote voluntarie necessitati que vobis iminet precepto principum vt faciatis de necessitate virtutem non solū ppter iram. i. vindictam vitandā qd p̄tinet ad sedam rōem sed etiā ppter conscientia bonā considerandā qd p̄tinet ad primā ratiōem. qz qui potestati resistit dei ordinatiōi resistit. **1. rē. 3.** Amone illos principibus et potestatis? subditos esse. Deinde cum dicit. Ideo em̄ et tributa prestatis rē. inducit homines ad exhibendum suis superioribus signum subiectionis. Et primo ponit signū subiectionis. Secūdo inducit ad eius exhibitionē ibi. Reddite ergo rē. Circa primū duo facit. Primo ponit subiectionis signū dicens. Ideo em̄ scz qz debetis esse subiecti et tributa prestatis id est prestare debetis in signū scz subiectionis. Et id conueniēdo dicit **Tren. 1.** Princeps prouinciarum facta est sub tributo. Dicunt aut tributa ex eo qd subditi dominis ea tribuūt. Secūdo assignat ratiōem dicens. Ministri em̄ sunt dei et hoc ipsum id est p hoc ipso scz tributo recipiendo seruientes scz deo et pplo. Quasi dicat. Anus quisq; de suo ministerio viuere debet s̄m illud. **1. cor. 9.** Quis pascit gregem et de lacte eius non edie? Et ideo cū principes nostri suo regimine deo ministrēt et populo debent tributa suscipere quasi stipēdia sui ministerij. nō aut ita qd hoc debeant sibi computare p premio. Propriū est premiū principis est laus et honor vt p̄bus dicit in. **5. ethi.** Et cum hoc non sufficit tirann? sit. Scz hoc non est intelligendum de laude humana solum vel honore qz tale premiū esset vanū sed de laude et honore diuino qui principib; bene gubernantibus exhibet. **Sap. 6.** Reges populi diligite sapientiam. Huiusmodi aut tributa recipiūt ad sui sustentationem: laborant aut principes ad oīm pacem. Unde dicit. **2. thi. 2.** Obsecro primū omnū fieri obsecrationes pro regibus et omnibus qui in sublimitate sūt constituti: vt quietā et tranquillam vitam agamus. **Bar. 1.** Orate pro vita nabubodonosor regis babilonis vt viuamus sub ymbra eius. Ab hoc tñ debito liberi sunt clerici ex privilegio principum qd quidē equitate naturaliē habet. Unde etiam apud gentiles liberi erāt a tributis illi qui vacabāt rebus diuinis. Legitur em̄ **Sen. 47.** **Ex** Joseph subiecit pharaoni totam terram egypti preter terram sacerdotū q̄ a rege tradita fuerat eis quibus est statuta cibaria ex horreis publicis prebebantur. Et infra dicitur qd in vniuersa terra egypti quāta pars soluit absq; terra sacerdotali que libera ab hac conditione fuit. Hoc aut omnino equū est qz sicut reges sollicitudinē habent de bono publico in bonis temporalibus. ita ministri dei in spiritualibus. et sic p hoc qd deo in spūalibus ministrant recōpensant regi qd pro pace eorum laborat. Sed attendendū est cum tributa dicat regibus esse debita quasi laboris stipēdiū. dupliciter peccare possunt principes accipiēdo tributa. Primo quidem si vilitatē populi non procurent sed solum ad diripiendum eorum bona intendant. Unde dicitur. **Ezech. 34.** Tac comedebatis et lanis operiebami ni et qd crassum erat occidebatis: gregē aut meum nō pascebatis. Alio modo ex hoc qd violenter diripiūt supra statutam legem que est quasi quoddam pactū inter regem et populum et supra populi facultatem. Unde dicit **Mich. 3.** Audite principes iacob et duces domus israel. Et postea subdit. Qui violenter tollitis pelles eorum desuper eis et carnes eorum desuper ossibus eorum. Deinde cum dicit Reddite ergo rē. monet ad reddendū predictū subiectionis

signum. et primo quidē in generali dicens. Et quo tributū debetur principibus tanq; dei ministris. reddite ergo omnibus debita. Et quo patet qd ex necessitate iusticie tenentur subditi sua iura principibus exhibere. **Dart. 8.** Oblatus est regi vnus qui debebat decem milia talenta. **Et. 22.** Reddite q̄ sunt cesaris cesari rē. Secūdo specificat et primo ea que sunt exteriora dicens. Cui tributū. scz debetis reddite tributū qz scz principi tributū p generali regimine qd patriāz in pace et quiete gubernat. **Sen. 49.** Adit requie qd esset bona factusq; est tributis seruus. Cui vectigal scz debetis reddite vectigal. qd scz redditū principi in aliquibus certis locis de mercimonijs que deserunt p reparatione et custodia. Vel vectigal dicit qd dicit p̄ncipi qd p patriam deuehit sicut sunt procuratores et alia huiusmodi. Secūdo ponit ea que sunt interiora exhibenda. Est autē considerandū qd principi debet et timor et honor. timor quidē inquantū est dñs sua potestate malos cohercens. **Mat. 1.** Dico dñs vbi est timor meus? Et ideo dicit. Cui timorem scz debetis reddite timorem. **puer. 2. 4.** Deum time fili mi. Inquantū aut quasi pater puidet bonis que sunt in laudem eorum debet et honor. **Mat. 1.** Si ego pater vbi honor meus? Et ideo subdit. Cui honorem debetis reddite honorem. **1. Pe. 2.** Regem honorificate. Scz p̄tra qd dicit **Leuit. 19.** Nō honores vultū poteris Sed hoc est intelligendū quātū ad hoc vt p eo a iusticia non declines. Unde subdit. Iuste iudica pximo tuo.

Lectio tertia.

Nemini quicq; deb eatis nisi vt inuicem diligatis. Qui em̄ diligit proximum legē impleuit. Nam nō adulterabis. non occides. non furaberis. non fallum. testimonium dices. non concupisces. et si qd est aliud mandatum in hoc verbo instaurat diliges proximum tuum sicut teipsum. Dilectio proximi malū non operat. Plenitudo ergo legis est dilectio.

Supra ap̄lus ostendit qualiter debeant fideles ad superiores iusticiam obseruare: hic ostendit quid debeant omnibus exhibere. Et primo pponit qd intēdit. secūdo reddit ratiōem ibi. Qui em̄ diligit rē. Dicit ergo p̄mo dicitur est. Reddite omnib; debita: non quidem particulariter sed integraliter. Et hoc est quod ostendit. Nemini quicq; debeatis. Quasi dicat. Ita plene omnibus omnia debita psoulati vt nihil remaneat qd soluere debeatis. Et hoc quidem ppter duo. Primo qz in ipsa mora reddendū peccatum committit dum homo iniuste detinet rem alienaz. **Uñ dicit **Leuit. 19.** Non morabit opus mercenarij tui apud te vsq; mane. Et eadem est ratio de alijs debitis. Secūdo qz q̄dū aliquis debet est quodāmodo seruus et tunc debet obligat. **puer. 22.** Qui accipit mutuum seruus est feneratoris. Sunt tamen quedam debita a quib; homo nunq; potest se absoluerē. Et hoc dupliciter. Vno quidem modo ppter excellentiam beneficij cui equiualens recompensari non potest. sicut p̄bus dicit de honore qui exhibet deo vel parentibus s̄m illud ps̄. Quid retribuam dño p omnibus que retribuit mihi. Alio modo ppter causaz debēdi qd semp manet. Vel etiam ppter hoc qd illud qd reddetur nunq; exhauritur sed semp in reddendo crescit. Et ppter has causas debitum dilectionis frañe ita soluitur qd sp debet. p̄rio quidē qz dilectionē p̄rio debem? p̄p̄ deus cui sufficientē recōpensare non possum? Dicit em̄. **1. Jo. 3.** Hoc mandatum habemus a deo vt qd diligit deus diligit et fratres suum. Secūdo qz causa dilectionis semp manet**

Ad Romanos

que est similitudo nature et gratie. **Eccl. 13.** Omne animal diligit sibi simile. sic et omnis homo proximum sibi. Tertio quod charitas in diligendo non deficit sed proficit. **Phil. 1.** Hoc est cor meum ut charitas vestra magis ac magis abundet. **Idem dicit:** Nisi ut inuicem diligatis: quod scilicet dilectionis debitum ita semel reddidit ut in semper maneat sub debito precepti **Jo. 15.** Hoc est preceptum meum ut diligatis inuicem. **Deinde** cum dicitur. Qui enim diligit fratrem suum. assignat causam eius quod dixerat a debito dilectionis nos nunquam absolui. quod scilicet in dilectione tota legis impletio consistit. **Unde** circa hoc tria facit. primo proponit quod intendit. secundo manifestat propositum ibi. **Nam** non adulterabis etc. tertio infert conclusionem intentionem ibi. Plenitudo ergo legis etc. **Dicit** et primo. Ideo dicitur est quod non intendamus nos expedire a debito dilectionis sicut ab alijs debitis. **Qui** enim diligit proximum legem impleuit id est tota legis impletio ex primo dilectione despondet. sed hoc non videtur. dicit enim. **1. Tim. 1.** Omnis precepti charitas est. **Unusquisque** enim proficit cum ad finem peruenit. et ideo tota legis perfectio in charitate consistit. **Sed** charitas duos habet actus. scilicet dilectionem dei et dilectionem proximi. **Unde** dominus dicit **Mat. 22.** Quia tota lex et propheta pendet in duobus mandatis charitatis quorum unum est de dilectione dei. aliud de dilectione proximi. **Non** ergo videtur quod proximum diligat impleat totam legem. **Sed** dicendum est quod illa dilectio proximi ad charitatem pertinet et legem implet qua proximus diligitur propter deum et ita in dilectione proximi includitur dilectio dei sicut causa in effectu. **Dicit** enim. **1. Jo. 3.** Et hoc mandatum habemus a deo ut qui diligit deum diligat et fratrem suum. **Et** reuocatio dilectio proximi includitur in dilectione dei sicut effectus in causa. **Unde** ibidem dicit. **Si** quis dixerit quoniam diligo deum et fratrem suum odit mensuram est. **Et** inde est quod in sacra scriptura quandoque fit mentio solum de dilectione dei quasi sufficiat ad salutem. **Item** illud dicitur. **10.** Et nunc israel quid dominus deus tuus petit a te nisi ut timeas dominum et ambules in vijs eius et diligas eum. **Quibus** autem fit mentio solum de dilectione proximi **Jo. 15.** Hoc vobis mando ut diligatis inuicem. **Deinde** cum dicitur. **Nam** non adulterabis etc. probat propositum. primo quidem per inductionem. secundo vero per medium sillogismi: ibi. **Dilectio proximi etc.** **Circa** primum more inductionis enumerat quodam precepta que dilectionem proximi implent et que precepta tria prime tabule immediatus ordinant ad dilectionem dei non facit mentionem hic de eis quibus et ipsa implentur in dilectione proximi putat includit dilectionem dei. **Enumerat** autem mandata secunde tabule. pretermittit tamen preceptum affirmatiuum istum quod est de honore parentum in quo etiam intelligitur ut omnibus reddamus que debentur. **Enumerat** autem precepta negatiua per que aliquis prohibetur malum proximo inferre. **Et** hoc duplici ratione. primo quidem quod precepta negatiua sunt magis vniuersalia et quantum ad tempora et quantum ad personas. quantum ad tempora quidem quod precepta negatiua obligant semper et ad semper. **Nullo** enim tempore est furandus et adulterandus. **Precepta** autem affirmatiua obligant quodam tempore sed non ad semper. **Item** per locum et tempore. non enim tenet homo ut omni tempore honoret parentes. sed per locum et tempore. **Quantum** ad personas autem quod nulli hominum est nocendum. non autem sufficientes sumus ut unus homo possit omnibus hominibus seruire. **Secundo** quia magis manifestum est quod per dilectionem proximi implentur precepta negatiua quam affirmatiua. **Qui** enim diligit aliquem magis abstinet a nocimento illius quam ei beneficia impendat a quo quibus homo impedit per impotentiam. **Tripliciter** autem aliquis nocentem proximo inferre potest. uno modo facto. alio modo verbo. tertio desiderio. **Facto** quodam tripliciter. uno modo quantum ad personam ipsius proximi. **Et** hoc prohibetur cum dicitur. **Non** occides. **In** quo etiam intelligitur prohiberi

omnis iniuria in personam proximi illata. **1. Job. 3.** Omnis homicida non habet vitam eternam in seipso. **Secundo** quantum ad personam conuictam scilicet uxorem et hoc prohibetur cum dicitur. **Non** adulterabis. **In** quo etiam intelligitur prohiberi fornicatio et omnis illicitus usus genitalium membrorum. **Debet** vltimo fornicatores et adulteros iudicabit deus. **Tertio** quantum ad res exteriores quod prohibetur cum dicitur. **Non** furaberis. **In** quo etiam intelligitur prohiberi omnis iniusta subtractio rei aliene. siue per vim siue per dolum. **Iacob. 5.** Omnis fur sicut ibi scriptum est iudicabitur. **Notandum** quod autem quis primo infert verbo prohibetur cum dicitur. **Non** falsum testimonium dices. **Quod** non solum prohibetur in iudicio sed etiam extra iudicium siue per modum detractionis siue per modum contumelie. **Prover. 19.** Testis falsus non erit impunitus et qui mendacia loquitur non effugiet. **Notandum** autem quod quod infert primo solo desiderio prohibetur cum dicitur. **Non** concupisces rem proximi tui. **Ubi** etiam intelligitur prohiberi concupiscentia uxoris supra. **7.** **Nam** concupiscentiam nesciebatur esse peccatum nisi lex diceret. **Non** concupisces. **Ponunt** autem hec mandata **Exo. 20.** **Enumeratis** autem pluribus preceptis colligit omnia alia in communi dicens. **Et** si quod aliud mandatum affirmatiuum vel negatiuum ad primum pertinet per modum supra dictum instaurat id est proficitur et impletur in hoc verbo. **Diliges proximum tuum sicut teipsum.** **Quod** quidem ponit **Leuit. 19.** **Ubi** nos habemus. **Diliges** amicum tuum sicut teipsum. **Quod** autem dicitur proximum tuum. referendum est ad omnem hominem et etiam ad sanctos angelos: ut aug. probat in primo de doctrina christiana. **Homine** enim proximi intelligit quicumque facit alicui misericordiam. **Item** illud **Luc. 10.** **Quis** tibi videtur illi proximo? fuisse qui incidit in latrones? **Et** ille dixit quod fecit misericordiam etc. **Et** quia proximus est primo proximus. consequens est quod etiam ille qui ab aliquo misericordiam recipit proximus ei dicitur. **Sancti** autem angeli nobis misericordiam impendunt et nos omnibus hominibus misericordiam debemus impendere et ab eis cum necesse fuerit recipere. **Unde** patet quod et sancti angeli et omnes homines proximi nobis dicuntur quod beatitudinem ad quam nos tendimus vel iam habent vel ad eam nobiscum tendunt. **Ex** quo patet quod deinde non sicut per hanc rationem proximi non nec sub hoc precepto eorum dilectio nobis iniungitur. quod sunt totaliter a societate dei exclusi et non sunt computandi in numero proximorum sed in numero hostium. **Quod** autem dicitur. **Sicut** teipsum non est referendum ad equalitatem dilectionis. ut scilicet aliquis teneat diligere proximum equaliter sibi. hoc enim esset contra ordinem charitatis quo quilibet plus tenet suam quam aliorum salutem curare **1. Cor. 2.** **Ordinavit** in me charitatem. **Sed** est referendum ad similitudinem dilectionis ut scilicet aliter diligamus proximum sicut nosipsos. **Et** hoc tripliciter. primo quidem quantum ad finem dilectionis ut scilicet nos et proximum diligamus propter deum. **Secundo** quantum ad formam dilectionis ut scilicet sicut aliquis seipsum diligit quasi sibi volens bonum ita aliquis proximum diligat. **Qui** autem diligit proximum ad hoc solum ut eius utilitate vel delectatione potius non vult bonum primo sed ex proprio vult sibi bonum. **Quo** quidem modo homo amare dicitur res irrationales puta vinum vel aquas ut scilicet eis vtiat. **Tertio** quantum ad effectum dilectionis ut scilicet aliquis necessitati proximi subueniat sicut sibi. et quod nihil illicitum propter amorem proximi committat sicut nec propter suum amorem. **Deinde** cum dicitur. **Dilectio proximi etc.** manifestat propositum medio sillogismi per hunc modum. **Qui** diligit proximum nullum malum operatur ad ipsum. **Sed** ad hoc tenet omne legis preceptum ut abstineat a malo. **Qui** ergo diligit proximum legem impleuit. **Quod** autem dilectio proximi malum non operatur. **1. cor. 13.** **Caritas** si non agit propter etc. **Et** si quidem accipiat hic malum non solum transgressionis sed etiam omissionis poterit hoc referri non solum ad precepta negatiua sed etiam

XIII. ca.

ad affirmatiua. In quatuor dilectio primi includit dilectionem dei intelligit q̄ dilectio primi excludit malum non solum q̄ est contra primum sed etiā q̄ est contra deū Et sic includit etiā precepta tabule prime. Ultio autē fert conclusionem principaliter intentam dicens. Plenitudo ḡ legis est dilectio id est p̄ dilectionem lex implet et p̄ficiet Eccl. 2. 4. In plenitudine sanctorum detentio mea. Col. 3. Charitate habete quod est vinculum perfectionis.

Lectio tertia.

Hoc scientes tempus. quia hora est iam nos de somno surgere. Nunc enim propior est nostra salus cum credimus. Hoc precessit: dies autem appropinquavit. Abijciamus ergo opera tenebrarum et induamur arma lucis: sic ut in die honeste ambulemus. Non in comessationibus et ebrietatibus: Non in cubilibus et impudicijs. Non in contentione et emulatione. sed induimini dominum iesum christum: et carnis curam ne feceritis in desiderijs.

Postquam ap̄lus ostendit quomodo homo debet se deo exhibere piū. conuenienter eius donis utendo: et primo iuste ei debita reddendo. hic ostendit quomodo in seipso debeat honestate conseruare. Et circa hoc duo facit. primo pponit temporis congruitatem. secundo exhortat ad honestate operum. ibi. Abijciamus ergo etc. Circa primum tria facit. primo ponit temporis congruitatem. secundo assignat rationes ibi. Nunc enim propior etc. tertio adhibet similitudinem ibi. Hoc precessit etc. Dicit ergo primo. Dicitur est q̄ debetis obseruare. et hoc non solum ppter ea que dicta sunt sed etiā scientes hoc tempus id est p̄ hoc q̄ debetis considerare huius temporis conditionem. q̄ ut dicit Eccl. 8. Omni negotio tempus est et oportunitas Iere. 8. Dilu? in celo cognoscat tempus suum turtur et irundo et ciconia custodierunt tempus aduentus sui popul? aut meus etc. Ad quid autem congruū sit hoc tempus ostendit subdens. Quia hora est iam nos de somno surgere. Quod quidem intelligendum est non de somno nature quod quicq̄ dicit mors: sicut illud. 1. thessal. 4. Nolum? vos ignorare de dormientibus. Quandoq̄ autem est quies animalium virtutū sicut illud. Jo. 11. Si dormit saluus erit. Res etiam intelligendus est de somno gratie quod quicq̄ dicit quies eterne glorie sicut illud ps̄. In pace in idipsum etc. Quis autem est quies contemplationis etiam in hac vita. Can. 5. Ego dormio et cor meum vigilat. sed intelligit de somno culpe sicut illud ep̄. 5. Surge qui dormis exurge a mortuis etc. Vel etiam negligētie sicut illud puer. 6. Usquo piger dormis. Tempus ḡ est surgendi a culpa p̄ penitentiam ps̄. Surgite postquam sederitis etc. A somno vero negligētie p̄ sollicitudinē bene operandi Esa. 21. Surgite principes accipite clipeos. Eccl. 32. Hora surgendi non te trices. Deinde cum dicit. Nunc enim etc. assignat rationem eius quod dixerat dicens. Nunc enim propior est nostra salus cum credimus. Quod quidem sicut intentionē ap̄li intelligit de salute vite eterne de qua dicit Esa. 51. Salus autem mea in sempiternum erit. Ad hanc autem salutem homo ordinat primo quidem p̄ fidē. Marci. ultimo. Qui crediderit et baptizatus fuerit saluus erit. Sed semper magis ac magis homo accedit ad eam p̄ bona opera et charitatis augmentū. Unde dicit Jac. 4. Appropinquate deo et appropinquabit vobis. Hoc est ergo quod ap̄lus dicit. Ideo hora est iam nos de somno surgere. Nunc enim quicq̄ sicut p̄ opera bona et p̄ charitatis augmentum

perfecimus propior id est propinquior est scilicet nobis nostra salus scilicet vite eterne de qua dicitur Esa. 51. Salus autem mea in sempiternum erit. Quam cum credimus: id est cum a principio fidē accepimus. Et potest hic intelligi duplex propinquitas. Una quidem sicut tempus. quia sancti viri in operibus iusticie p̄ficiētes magis appropinquant ad terminū vite huius in quo mercedem accipiunt. Alia vero est propinquitas dispositionis vel preparationis quod p̄ augmentum charitatis et operationem iusticie homo preparatur ad illam salutē. Marc. 25. Que parate erant intrauerunt cum eo ad nuptias. Sed sicut ecclesia hec verba aduentus tempore legit et videntur hec verba esse referenda ad salutem: quam christus fecit in suo primo aduentu ut intelligamus ap̄li loquentē quasi ex persona omnium fidelium qui fuerunt a principio mundi. Appropinquate enim iam tempore incarnationis xpi quo vaticinia prophetarum crebrescebant quod tempus representat ecclesia. poterit dici. Nunc propior est nostra salus scilicet xps qui cum credimus id est cum homines a principio credere ceperunt xpi aduentū futurum. Esa. 56. Iuxta est salus mea ut veniat et iusticia mea ut reuelēt. Posset etiam assumi ad tempus misericordie quo quis incipit velle a peccatis discedere. Tunc enim magis appropinquat sue salutis a principio dum haberet fidem informē. Jac. 4. Resistite diabolo et fugiet a vobis appropinquate deo etc. Deinde cum dicit. Hoc precessit dies autem appropinquabit etc. ponit ad oppositum similitudinē. Quod quidem sicut intentionem ap̄li sic videt esse intelligendum ut totū tempus vite presentis nocti comparet ppter ignorantie tenebras. Et de hac nocte dicitur Esa. 26. Anima mea desiderauit te in nocte. Diei autem comparat status future beatitudinis ppter claritatem qua sancti illustrant Esa. 60. Non erit tibi amplius sol ad lucendum p̄ diem nec splendor lune illuminabit te. sed erit tibi dominus in lucē sempiternam. Ad quod dies refert quod dicit in ps̄. Dec dies quā fecit dominus exultemus et letemur in ea. Alio modo potest intelligi quod status culpe nocti comparet ppter tenebras culpe de quibus dicit in ps̄. Rescietur neq̄ intellexerunt in tenebris ambulāt. Et de hac nocte dicitur sap. 17. Solis autem illis supposita erat grauis nox imago tenebrarū que superuentura erat illis. Dies autem dicit status gratie ppter lumē spiritualis intelligentie quod iusti habent: sed impijs deest ps̄. Lux orta est iusto. Sap. 5. Sol intelligentie non est ortus nobis. Tertio modo potest intelligi quod comparet nocti tempus p̄cedens xpi incarnationē quod nōdū erat manifestata sed sub quadam caligine. 2. Pe. 1. Habetis prophetici sermonem cui benefacitis attendentes quasi lucerne lucenti in caliginoso loco. Et de hac nocte dicit Esa. 21. Custos quid de nocte. Unde sicut in nocte apparent vmbre ita etiam illo tempore eminebant legalia que sunt vmbra futurorū ut dicit Col. 2. Tempus autem ab incarnatione xpi comparat pietate ppter presentiam sp̄ialis solis in mundo de quo dicit Mal. ultimo. Vobis timentibus nomen meum dicit sol iustitie. Unde et ipse dominus dicit. Jo. 9. Ne oportet operari opera eius qui misit me donec dies est. Et postea subdit. Quādiu in mundo sum lux sum mundi. Quod ḡ dicit. Hoc precessit sit indifferenter accipi potest p̄ qualibet predictarū noctū. Jam enim precesserat eos quibus scribebat et magna pars temporis huius vite et quod vicius est precesserat nox culpe. precesserat etiam tempus legis quod fuit ante christū. Quod autem subdit. Dies autem appropinquabit. videt sicut intentionē ap̄li referendū esse ad diem future glorie. quod iam nondū aduentus set fidelibus xpi quibus scribebat: tū in propinquo erat eis sicut predicta. Posset etiam intelligi tempus gratie xpi quod est iam aduentus sicut ipm cursum: appropinquare tū nobis dicit p̄ fidem et deuotiones sicut p̄bil. 4. dicit. Dominus ipse est. Et ut

Ad Romanos

ps. Prope est dominus omnibus inuocantibus eum potest etiam hoc congruere his qui de peccatis penitere incipiunt quibus dies gratie appropinquat. **Deinde** cum dicit. **Abijciamus** etc. concludit exhortationem de honestate vite. **Et primo** ponit exhortationem. **Secundo** exponit eam sibi. **Non in comessationibus** etc. **Circa honestate vite** tria tangit. **Primo** quidem remotionem vitiosorum concludens ex premis. **si nos precessit ut dicitur est abijciamus** ergo opera tenebrarum. **qz ut dicit ecc. 8.** **Omni negotio tempus est et oportunitas.** **Unde** recedente nocte cessare debent opera noctis. **Dicunt autem** opera tenebrarum opera peccatorum. **Primo** quidem qz in seipsis priuata sunt lumine rationis quo illustrari debent humana opera. **Eccl. 2.** **Sapientis oculi in capite eius sicut in tenebris ambulat.** **Secundo** qz in tenebris agunt. **Job. 24.** **Oculus adulteri obseruat caliginem.** **Tertio** qz per ea homo ad tenebras ducit sicut in illud **Matth. 22.** **Disiite eum in tenebras exteriores.** **Secundo** inducit ad assumendas virtutes. **Quasi** dicit. **Ex quo** dies appropinquauit assumentes ea que congruunt diei induamur arma lucis id est virtutes que et arma dicitur in quantum nos muniunt. **Ep. ultimo.** **Induite vos armaturam dei ut possitis stare aduersus insidias diaboli.** **Et dicunt lucis armaturam** qz ex lumine rationis decorantur et perficiunt. **Unde dicit prover. 4.** **Iustorum semita quasi lux splendens procedit.** **tum qz lucis examen requirunt.** **Jo. 3.** **Qui facit veritatem venit ad lucem.** **tum quia per opera virtutum alij illuminantur.** **Matth. 5.** **Sic luceat lux vestra coram hominibus etc.** **Tertio** exhortat ad usum virtutum et profectum cum dicit. **Sic ut in die honeste ambulemus.** **Hec enim duo** videntur diei congruere. **Primo** quidem honestas. **Nam in die** unusquisque se studet componere ut coram aliis honestus appareat. **In nocte autem non sic.** **Uti dicit 2. thessal. 5.** **Qui dormiunt nocte dormiunt.** **et qui ebrii sunt nocte ebrii sunt.** **nos autem qui diei sumus sobrii sumus.** **1. cor. 14.** **dicunt.** **Omnia honeste et sicut ordines fiant in vobis.** **Secundo** homo in die ambulat non in nocte. **Uti dicit Jo. 11.** **Qui ambulat in nocte offendit.** **Et ideo** quia dies est oportet quod ambulemus. **id est de bono in melius procedamus.** **Unde dicit Jo. 12.** **Ambulate dum lucem habetis.** **Deinde** cum dicit. **Non in comessationibus** etc. exponit quod dixerat. **Et primo** exponit quod sunt abijcienda opera tenebrarum que sunt opera peccatorum de quibus quedam numerat. **Primo** ponens ea que pertinent ad corruptionem concupiscentie cuius corruptio est intemperantia. que est circa delectationes tactus et circa cibos cum dicit. **Non in comessationibus.** **Dicitur** comessationes superflue et nimis accurate comestiones. **puer. 23.** **Noli esse in conuiujs peccatorum.** **nec in comessationibus eorum que carnes ad vescedum conferunt.** **Quod** quidem potest esse peccatum mortale ex hoc quod sicut legem per hac culpa aliquis damnatur ad mortem. **Dicit enim de filio pteruo deut. 21.** **Comessationibus vacat et luxurie atque conuiujs lapidibus esse obruet etc.** **Dicit autem** aliquis vacare comessationibus atque conuiujs non quidem si comedat magnifice sicut statum sue dignitatis sicut dicitur **Deuter. 2.** **Assuerus iussit preparari conuiuium magnificentibus propter coniunctionem Bether. in terra magnificentia principales.** **sed** quando aliquis hoc facit preter decentiam sui status et precipue si ad hoc principalis eius cura existat sicut illi de quibus dicit in **fratrum.** **Huiusmodi christo domino non seruunt sed suo ventri.** **Et pbr. 3.** **Quorum deus venter est.** **Secundo** excludit intemperantiam circa potum cum subdit. **Et ebrietatibus.** **Que** pertinet ad superfluitatem potus extra mensuram rationis hominem ponentis. **Eccl. 31.** **Vinum in locum ditatum creatum est non in ebrietate.** **Et est** considerandum quod ebrietas ex suo genere est peccatum mortale cum scilicet homo ex proposito inebriatur: quod videtur per delectationem vini

integritati rationis. **Unde dicit Esa. 5.** **Ne qui potentes estis ad bibendum vinum et viri fortes ad miscendum ebrietas.** **Si vero** aliquis inebrietur preter intentionem non ex proposito pura quod ingratur. **Neque** vini ut quod non estimat se tanto potu inebriandum non est peccatum mortale quod non per se inebriatur sed per accidens id est preter intentionem quod quidem non potest contingere in his qui frequenter inebriantur. **Et ideo** dicit aug. in sermone de purgatorio quod ebrietas est peccatum mortale si assidua fuerit. **Unde** signatim dicit apostolus in plurali numero dicit. **Non in comessationibus et ebrietatibus.** **Tertio** ponit intemperantiam circa corporalem quietem cum dicit. **Non in cubilibus.** **id est non in superflua dormitione** quod conuenit post comessationem et ebrietatem. **Primo** bibet quod sequitur ex illis. **et potest esse in hoc peccatum mortale quando propter quietem corporalem et formam omittit que facere debet. et inclinatur ad aliqua mala faciendam.** **Mich. 2.** **Ne qui cogitatis inutile et operamini malum in cubilibus vestris.** **Potest etiam** quod dicit non in cubilibus referri ad apparatus luxurie. **Unde dicit ex persona meretricis puer. 7.** **Aspersi cubile meum mirra etc.** **Sen. 49.** **Ascendisti cubile patris tui.** **Et ideo** conuenienter quarto excludit intemperantiam circa venerea cum subdit. **Et in pudicitijs.** **id est quibuslibet veneris actibus qui dicuntur impudici quod non cauent id quod est maxime pudore vel confusione dignum. tum quod omnes delectationes tactus gula et luxurie sunt communes nobis et brutis.** **Unde** qui eis inordinate insidit brutalis efficitur. **Noli fieri sicut equus et mulus in quibus non est intellectus etc.** **Tum etiam** quod specialiter in actibus veneris ratio hominis totaliter absorbetur a delectatione ut non possit homo tunc aliquid intelligere sicut aristoteles dicit in libro ethicorum. **Unde et Osee. 4.** **dicunt.** **Fornicatio et ebrietas et vinum auferunt cor.** **Apo. 9.** **Non egerunt penitentiam super immunditiam et fornicationem et impudicitiam quam gesserunt.** **Deinde** excludit ea que pertinent ad corruptionem irascibilis cum dicit. **Non in contentione.** **Que** quidem ut ambrosius dicit est impugnatio veritatis cum confidentia clamorosa. **Potest autem** intelligi quod per hoc prohibetur omnia rixa non solum verborum sed et factuum: que ut plurimum a verbis incipit. **puer. 20.** **Honor est homini qui sepat se a contentione.** **Sole** autem contentio ex inuidia generari. **Et ideo** subdit. **Et emulatione.** **Unde Jac. 3.** **dicunt.** **Ubi zelus et contentio ibi inconstantia et omne opus prauum.** **Secundo** exponit quod debeamus induere arma lucis dicens. **Sed** induimini dominum iesum christum. **In quo** scilicet abundantissime fuerunt omnes virtutes. **sicut illud Esa. 4.** **Apprehendent septem mulieres virum unum.** **Induimus autem dominum iesum christum:** **primo** quidem per sacramenti susceptionem. **Gal. 3.** **Quicquid in christo baptizati estis christum induistis.** **Secundo** per imitationem. **Ep. 4.** **Expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis induentes nouum etc.** **Et ep. 4.** **Inuite nouum hominem qui sicut deus creatus est in iusticia etc.** **Dicit autem** induere christum qui christum imitatur. quod sicut homo continet vestimento et sub eius colore videtur. ita in eo qui christum imitatur opera christi apparent. **Per hoc** ergo induimur arma lucis quando induimus christum. **Tertio** exponit quod dixerat. **Sic ut in die honeste ambulemus per hoc quod subdit.** **Et carnis curam ne feceritis in desiderijs.** **In hoc enim** pulchritudo honestatis consistit ut homo spiritum preferat carni. **supra. 8.** **Debitores sumus non carni ut sicut carnem viuamus.** **sed** notandum quod non dicit simpliciter carnis curam ne feceritis: quia que libet tenetur ut carnis curam gerat ad sustentandum naturam. **sicut illud ep. 2.** **Nemo vnquam carnem suam odio habuit: sed nutrit et fouet etc.** **Sed** addit in desiderijs ut scilicet inordinata carnis desideria id est concupiscentias non sequamur. **Unde dicitur Gal. 5.** **Spiritu ambulate et desideria carnis non perficiatis.**

Incipit capitulum quartūdecimū.

Infirmū autē in fide assumite non in disceptationibus cogitationum. Alius enim credit se māducare oīa. Qui autē infirmus est olus māducet. Is q̄ māducatur nō māducantē nō spernat. et q̄ nō māducatur: māducantē nō iudicet. Deo enim illū assumpsit. Tu q̄s es q̄ iudicās alienū seruū: Dño suo stat aut cadit. Stabit autē potēs ē em deo statuere illū. Nā alius iudicat. Dñs inter diem: alius autē iudicat omnē diē. Unusquisq̄ i suo sensu abūdet. Qui sapit diē: dño sapit et q̄ māducatur dño māducatur. Gratias enim agit deo. Et q̄ nō māducatur: dño nō māducatur: et gratias agit deo. Nemo enim nrm sibi uiuit: et nemo sibi morit̄. Siue enim uiuim⁹: dño uiuim⁹. siue morimur: dño morimur. Siue ergo uiuim⁹ siue morimur dñi sumus. In hoc enim xps mortu⁹ est et resurrexit: ut uiuorū et mortuorū dominet̄. Tu autē qd iudicās fratres tuos: aut tu quare spernis fratres tuos? Omnes enim stabim⁹ ante tribunal xpi. Scriptus est enim uiuo ego dicit dñs. qm̄ mihi flectet̄ omne genu. et omnis lingua cōfitebit̄ deo. Itaq; unusquisq; nrm p se rationē reddet deo. Nō ergo ampli⁹ inuicem iudicemus.

Postq̄ ap̄tus ostendit quō aliq̄s debeat p̄fect⁹ fieri. b̄ ostendit quō p̄fect⁹ debeat se habere ad ip̄fectos. Et p̄mo ostendit quō nō debeat eos scādaliare v̄ iudicare. Et cōdo ostendit quō debeat eos sustinere. 1. cap. lbi. Debem⁹ autē nos firmiores et. Circa p̄mū duo facit. Primo phibet iordina ta iudicia. Secūdo phibet infirmorū scādala lbi. Sed hoc iudicare magis. et. Circa p̄mū tria facit. Primo p̄pōit amonitionē. Secūdo exponit eā lbi. Ali⁹ em. et. Tertio rationē assignat lbi. Deus enim illū. et. Circa p̄mū p̄fide randū est q̄ in p̄mitua ecclesia aliq̄ ex iudeis conuersi ad xpm̄ credebant legalia cū euangelio esse seruanda ut patet act. 15. Et hos ap̄tus vocat infirmos in fide xpi q̄si nōduz p̄fecte credētes q̄ fides xpi sufficiat ad salutē. p̄fectos autē vel firmos in fide vocat eos q̄ fidē xpi sine legalib⁹ credebant esse seruanda. De vtrisq; tñ erant aliq̄ rome inter fideles xpi. Alloq̄tur ergo ap̄tus p̄fectos in fide dicēs: Dixi q̄ debetis induere ibm̄ xpm̄. Assumite autē id est affectu caritatis vobis cōiūgite ad supportandū infirmū in fide si cut expositum est. de quo pōt intelligi illud sap. 9. Infirmus homo et exigui tēporis et minor ad intellectū iudicij et legū. ifra. 15. Suscipite inuicē sicut et xps suscepit vos Eccl. 29. Prop̄ mandatū assume pauperē. Et hoc nō in disceptationibus cogitationū id est nō disceptādo p̄p̄ hoc q̄ vnus contra aliū cogitat. dum scilicet illi q̄ legalia seruabant iudicabāt tanq̄ transgressores eos q̄ nō seruabāt. Et illi q̄ nō seruabant p̄tēnebāt tanq̄ errātes et ignozātes eos qui seruabant. s. 2. Cogitationū inuicē accusantū aut de s̄fendentū. et. Deinde cū dicit. Alius enim. et. exponit qd dixerat. Et p̄mo ostendit q̄ sunt infirmi in fide. Secūdo ostendit qualit̄ sint disceptationes cogitationū vitāde. lbi. Is qui māducatur. et. Circa p̄mū considerandū est q̄ inter

ceteras legales obseruantias vna erat discretiōi horum p̄pter aliquos cibos in lege phibitos. ut patet leuit. 11. Et hac quidē obseruantia quotidie erat vitandū v̄ nō vitandū. Et ideo de hoc mentionē fecit specialit̄ ap̄tus dicēs. Alius enim q̄ scilicet est p̄fectus in fide credit se posse licite māducare eo q̄ nō reputat se astrictū ad legales obseruantias. Mar. 15. Nō intrat in os nō coīgnat hominem. et. tbi. 4. Omnis creatura dei bona et nihil reijciendū et. In veteri autē lege phibebant aliq̄ cibi nō q̄ naturalit̄ essent imundi. Sicut enim in verbis hoc nomē stultus significat aliq̄ malū q̄uis hoc nomē sit bonum. Ita in rebus qdā aīal bonū est s̄m naturā sed significacione est malū sicut porcus q̄ significat imunditiā. Et ideo phibitus est antiq̄s esus illarū carnū v̄ significat̄ in eorū vitatiōe vitatio imūditie. Tota enim veteris populi vita figurat̄ erat ut aug. dicit in libro cōtra faustū. Veniēte autē xpo q̄ ē vitas cessauerūt figure. ¶ Subdit autē q̄m ad infirmū. Qui autē infirmus est olus māducet. Quasi dicat. Illis cibis vitat̄ q̄bus nō occurrit aliq̄ imundū in lege phibitū. In singulis enim generibus animalū puta terrestribus volatilibus et aq̄ticis qdā genera erāt cōcessa et qdā phibita sed in herbis et arborib⁹ nihil erat phibitū ut patz leuit. 11. Et huius pōt esse ratio duplex. Vna est q̄ terre nascētia fuerunt a p̄ncipio cōcessa hominē ad edendū s̄m illud gen. 1. Ecce dedi vobis omnē herbā afferentē semē super terrā et vniuersa ligna q̄ habēt in semetipsis semētē generis sui ut sint vobis in escā. Sed post diluuiū p̄mo legitur cōcessus carnū esus. Unde dicit gen. 9. Quasi olea virentia tradidi vobis omnia scilicet aīalium genera. Alia ratio est q̄ primā phibitionē de abstīnēdo a quibusdam terre nascētibus homo in paradiso transgressus fuerat ut patet gen. 3. et p̄pter hoc nō erat ei similis phibitio iteranda. Sed cū legalia cessauerūt in xpi passione videt̄ q̄ incōuenient̄ ap̄tus infirmis in fide p̄mittat q̄ a cibis phibitis in lege abstīnēt qd nunc in xpianis non sustinet̄ ab ecclesia. Sed distingūendū est triplex tēpus s̄m aug. q̄tum ad legalia. Prīmū est tēpus ante passionē xpi in quo legalia suū robur obtinebāt quasi adhuc viuētia. Secūndū autē tēpus est post passionē xpi ante diuulgationē euāgelij. In quo quidē tēpore legalia mortua erāt quia nullus ad ea tenebāt nec obseruata aliq̄ cōferebant alicui nōdum tamē erāt mortifera q̄ sine pctō poterāt iudei ad xpm̄ conuersi legalia obseruare. et p̄ hoc tēpore loquit̄ b̄ apostolus. Tertiu autē tēpus est post diuulgationem euāgelij in quo legalia nō solū sunt mortua sed mortifera ut q̄s ea seruet peccet mortaliter. Exponit autē et aliē in glosa ut dicit in firmus q̄ est ad lapsum vitiorū carnalū p̄nus et huic consulendū est q̄ comedat olus id est tenues et aridos cibos qui nō sunt fomētū vitiorū et abstīnēt ab illis quibus excitat̄ libido. Sed alius qui est fortior credit se absq; pericō oīa māducare. Et hec v̄ria apparet. mat. 9. inter discipulos xpi q̄ nō ieiunabant tanq̄ cōfortati p̄sentia xpi. et discipulos iohānis baptiste q̄ ieiunabāt: Et penitentiā agētes a quibusdā cibis abstīnēt nō p̄pter eorū imūditiam sed ad libidinē refrenādā. ¶ Deinde cū dicit. Is qui māducatur. et. exponit quō sunt vitāde disceptationes cogitationū et primo q̄m ad p̄fectos dicēs. Is qui māducatur scilicet cū secura cōsciētia omnia v̄ etiā sine periculo libidinis nō spernat nō māducantē scilicet indifferēt omnia tanq̄ infirmū in fide v̄ quasi p̄nus ad vitia. ysa. 33. Ne q̄ ignis nōne et ipse sperneris? Luc. x. Qui vos spernit me spernit. Secūdo loquit̄ q̄m ad infirmos dicēs. Et q̄ nō māducatur scilicet indifferēt omnia vel q̄ est infirmus in fide de quo loquit̄ ap̄tus v̄ etiā q̄ p̄nus est ad libidinē nō iudicet māducantē scilicet indifferēt omnia q̄m transgressore legis vel quasi in libidinē